

שיעור לזכר אאמו"ר זצ"ל - תשובה בעבירות שבין אדם לחברו

1. משנה מסכת יומא פרק ח משנה ט

האומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה אחטא ויום הכפורים מכפר אין יום הכפורים מכפר עבירות שבין אדם למקום יום הכפורים מכפר עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכפורים מכפר עד שירצה חברו את זו דרש רבי אלעזר בן עזריה (ויקרא ט"ז) מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו עבירות שבין אדם למקום יום הכפורים מכפר עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכפורים מכפר עד שירצה את חברו אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל לפני מי אתם מיטהרין מי מטהר אתכם אביכם שבשמים שנאמר (יחזקאל ל"ו) וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם ואומר (ירמיה י"ד) מקוה ישראל ה' מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקדוש ברוך הוא מטהר את ישראל:

2. משנה בבא קמא פרק ח משנה ז

אף על פי שהוא נותן לו, אין נמחל לו עד שיבקש ממנו, שנאמר: +בראשית כ"א+ ועתה השב אשת וגו'. ומנין שאם לא מחל לו שהוא אכזרי? שנאמר: +בראשית כ"א+ ויתפלל אברהם אל האלהים וירפא אלהים את אבימלך וגו'.

3. מרדכי מסכת יומא פרק שבעת ימים [רמז תשכג]

שנו רבותינו עבירות שבין אדם למקום יו"כ מכפר ושבין אדם לחבירו אין יו"כ מכפר עד שירצה לחבירו ואם הלך לרצונו ולא קיבל עליו מה יעשה א"ר יוסי בן דורמסקית סימן זה יהא מסור בידך כל הימים שאתה מרחם על חברך יש לך מרחמים ואם אינך מרחם על חברך אין לך מרחמים ומה יעשה א"ר שמואל יביא י' בני אדם ויעשה שורה א' ויאמר להם קטטה היתה ביני ובין חברי והלכתי לרצונו ולא קבל עליו והקב"ה רואה שהשפיל עצמו ומרחם עליו שנאמר ישור על אנשים ויאמר חטאתי וישר וגו' מה כתיב בתריה פדה נפשו מעבור בשחת.

4. בית הבחירה למאירי מסכת בבא קמא דף צב עמוד א

אמר המאירי אף על פי שנתן לו כל דמי החבלות אינו נמחל לו עד שיבקש ממנו מחילה על צערו ר"ל על שדאג בלבו על קלונו ואפילו התודה על חטאתו כל שבינו ובין חברו אינו נמחל עד שיבקש ממנו מחילה והוא שנאמר באבימלך השב אשת האיש כי נביא הוא ויתפלל בעדך כלומר שתבקש ממנו עד שימחול לך בלב טוב כל כך שיהא מתפלל בעדך

5. מהרש"א חידושי אגדות מסכת בבא קמא דף צב עמוד א

עד שיבקש ממנו שנאמר השב אשת וגו'. הוציאו מהכתוב הזה בקשת המחילה כי מהראוי שיאמר הקדוש ברוך הוא לאברהם שיתפלל בעד אבימלך אבל אמר זה לאבימלך שיפייס לאברהם עד שימחול לו ויתפלל בעדו

6. ברכי יוסף אורח חיים סימן תרו

א. דין א. עד שיפייסנו וכו'. יש מי שכתב דאם לא שב מעבירות שבינו לחבירו גם עבירות שבינו למקום אינו מתכפר, ואסמכה אמתניתין. ואני אומר לא ינחא ליה למאריהו בהכי. ומייהו כתב הרב מהר"ש גארמיזאן והביאו הרב בפר"ח דבעבירות שבינו לחבירו איכא נמי חלק גבוה, וכל שלא פייס את חברו גם חלק גבוה אשר בה לא נתכפר.

7. שו"ת יחווה דעת חלק ה סימן מד

ומשמע שבפעם הראשונה על החוטא לחבירו ללכת בעצמו אליו לפייסו, ורק אם סירב להתפייס עמו, שולח לו שלש שורות של בני אדם לפייסו. וכן כתב באמת הגאון רבי יעקב בן חביב, בעין יעקב (סוף יומא), שמה שיש נוהגים שכאשר יחטא איש לרעהו והקניטו בדברים, נכנס אדם אמצעי לתווך השלום ביניהם, ואחר שמדבר עם הנעלב ומפייסו, חוזר ובא המעליב עצמו לבקש מחילה מחבירו, מנהג טעות הוא, אלא עליו ללכת מתחלה בעצמו אצל הנעלב, ויבקש ממנו מחילה עד שיאמר לו סלחתי. ע"כ...אולם הפרי חדש כתב שאין דברי המהר"י בן חביב מוכרחים.

8. תלמוד בבלי מסכת יומא דף פז עמוד א

אמר רב חסדא: וצריך לפייסו בשלש שורות של שלשה בני אדם, שנאמר +איוב לג+ ישר על אנשים ויאמר חטאתי וישר העויתי ולא שוה לי. (ואמר) +מסורת הש"ס: [אמר] +רבי יוסי בר חנינא: כל המבקש מטו מחבירו אל יבקש ממנו יותר משלש פעמים, שנאמר +בראשית נ"ד+ אנא שא נא... ועתה שא נא ואם מת - מביא עשרה בני אדם, ומעמידן על קברו, ואומר: חטאתי לה' אלהי ישראל ולפלוני שחבלתי בו...רב הוה ליה מילתא בהדי' ההוא טבחא - לא אתא לקמיה. במעלי' יומא דכפורי אמר איהו: איזיל אנא לפייסי ליה. פגע ביה רב הונא; אמר ליה - להיכא קא אזיל מר? - אמר ליה לפייסי לפלניא. אמר: אזיל אבא למיקטל נפשא. אזל וקם עילויה, הוה יתיב וקא פלי רישא, דלי עיניה וחזייה, אמר ליה: אבא את! זיל, לית לי מילתא בהדך! בהדי' דקא פלי רישא אישתמיט גרמא, ומחיה בקועיה, וקטליה. רב הוה פסיק סידרא קמיה דרבי, עייל אתא רבי חייא - הדר לרישא, עייל בר קפרא - הדר לרישא. אתא רבי שמעון ברבי - הדר לרישא. אתא רבי חנינא (בר) +מסורת הש"ס: [בר] +חמא, אמר: כולי האי נהדר וניזיל? לא הדר. איקפיד רבי חנינא, אזל רב לגביה תליסר מעלי' יומי דכפורי, ולא איפייס. - והיכי עביד הכי? והאמר רבי יוסי בר חנינא: כל המבקש מטו מחבירו אל יבקש ממנו יותר משלש פעמים! - רב שאני.

9. רש"י מסכת יומא דף פז עמוד ב

רב שאני - מחמיר היה לעצמו.

10. רמב"ם הלכות תשובה פרק ב הלכה ט

אין התשובה ולא יום הכפורים מכפרין אלא על עבירות שבין אדם למקום כגון מי שאכל דבר אסור או בעל בעילה אסורה וכיוצא בהן, אבל עבירות שבין אדם לחבירו כגון החובל את חבירו או המקלל חבירו או גוזלו וכיוצא בהן אינו נמחל לו לעולם עד שיתן לחבירו מה שהוא חייב לו וירצהו, אף על פי שהחזיר לו ממון שהוא חייב לו צריך לרצותו ולשאול ממנו שימחול לו, אפילו לא הקניט את חבירו אלא בדברים צריך לפייסו ולפגע בו עד שימחול לו, לא רצה חבירו למחול לו מביא לו שורה של שלשה בני אדם מריעיו ופוגעין בו ומבקשין ממנו, לא נתרצה להן מביא לו שניה ושלישית לא רצה מניחו והולך לו וזה שלא מחל הוא החוטא, ח ואם היה רבו הולך ובא אפילו אלף פעמים עד שימחול לו.

11. שפת אמת מסכת יומא דף פז עמוד ב

בגמ' איקפד ר"ח אזיל רב לגבי' כו' הא דהקפיד ר"ח אף על גב שלא הי' מחויב לחזור בשבילו, אך לפי שהחזיר לאחרים החזיר ועברו לא החזיר הוי בזיון, א"נ אף שלא הי' כדון מה שהקפיד אזיל רב לפייסו, דהא משמע דביוה"כ איכא קפידיא שיתפייס א' עם חבירו ואין נפקותא אם הצדק עמו במה שמקפיד עליו או לא מ"מ צריכין להתפייס:

12. שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום הכפורים סימן תרו סעיף א

עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכיפורים מכפר עד שיפייסו; אפילו לא הקניטו אלא בדברים, (א) צריך (ב) לפייסו; ואם אינו מתפייס בראשונה, * (ג) א יחזור וילך פעם שנייה ושלישית, ובכל פעם יקח עמו שלשה אנשים, (ד) ואם אינו מתפייס בשלשה פעמים (ה) ב אינו זקוק לו. (מיהו יאמר אח"כ (ו) לפני י' שבקש ממנו מחילה) (מרדכי דיומא ומהרי"ל); <א> ואם ג הוא (ז) רבו, צריך לילך לו כמה פעמים עד שיתפייס. הגה: והמוחל (ח) לא יהיה אכזרי מלמחול (מהרי"ל), ד <ב> אם לא שמכונן (ט) לטובת המבקש (י) מחילה (גמרא דיומא); <ג> ואם הוציא עליו שם רע, (יא) ה אינו צריך למחול לו. (מרדכי וסמ"ג והגה"מ פ"ב מהלכות תשובה ומהרי"ו).

13. ערוך השולחן אורח חיים הלכות יום הכפורים סימן תרו סעיף ב

ובאמת גם בכל השנה מזהר על זה ולא להניח על לאחר זמן דמי יודע מה ילד יום אלא דבעי"כ חובה לעשות כן

14. פרקי דרבי אליעזר (היגר) - "חורב" פרק מה

אמ' סמאל לפני הב"ה רבון כל העולמים על כל אומות העולם נתת לי רשות ועל ישראל אין אתה נותן לי, אמ' לו הרי יש לך רשות עליהם ביום הכפורים אם יש להם חטא, ואם לאו אין לך רשות עליהם, לפי' נותנין לו שוחד ביום הכפורים שלא לבטל את ישראל שלא יקריבו את קרבנם, שנ' גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל, גורלו של הב"ה לקרבן עולה וגורלו של עזאזל שיעיר חטאת, וכל עונותיהם של ישראל עליו, שנ' ונשא השעיר עליו את כל עונותם אל ארץ גזירה, ראה סמאל שלא נמצא בהם ביום הכפורים חטא אמ' לפניו רבון כל העולמים יש לך עם אחד כמלאכי השרת שבשמים מה מלאכי ישראל אין בהם אכילה ושתיה כך ישראל אין להם אכילה ושתיה ביום הכפורים, מה מלאכי השרת שלו"ם ביניה"ם יחפי רגל ביום הכפורים כך ישראל יחפי רגל ביום הכפורים, מה מלאכי השרת אין להם קפיצה כך ישראל עומדים על רגליהם ביום הכפורים, מה מלאכי השרת שלום ביניהם כך ישראל שלום ביניהם ביום הכפורים, מה מלאכי השרת נקיים מכל חטא כך ישראל נקיים מכל חטא ביום הכפורים.